

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે
સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (ક્વોશિંગ) નં. જજપદ/૨૦૧૬

મંજૂરી અને સહી માટે:

નામદાર ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના રિપોર્ટરોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર સવાલનો સમાવેશ થાય છે?	ના
	નીચેની અદાલતોને આ ચુકાદો પરિપત્રિત કરવો.	

=====

સૈયદ વાસિક્કઅલી વારિસઅલી અને ૧... અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૧... સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં.૧-૨ તરફે વકીલ શ્રી મેહુલશરદ શાહ

સામાવાળા(ઓ) નં.૨ તરફે ડાયરેક્ટર સર્વિસથી નોટીસની બજવણી કરવામાં આવી

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે એ.પી.પી. સુશ્રી નિશા ઠાકોર

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી.પારડીવાલા

તારીખ: ૨૧/૧૨/૨૦૧૬

મૌખિક ચુકાદો

૧. ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદારો ક્રિમિનલ રિવિઝન અરજી નં. ૬/૨૦૧૬ માં વિસનગર ખાતેના ૩જા એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૩ મે ૨૦૧૬ ના ઓર્ડર તેમજ ઉંઝા પોલીસ સ્ટેશનમાં ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૯૫, ૩૦૭, ૩૨૪, ૩૨૩, ૩૩૭, આર્મ્સ એક્ટની કલમ ૨૫(૧)(સી) અને ગુજરાત પોલીસ એક્ટની કલમ ૧૩૫ હેઠળ સજાપાત્ર ગુના માટે નોંધાયેલ ફર્સ્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટ C.R. નં. I-૧૩૩/૨૦૧૫ ના સંબંધમાં તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૧૬૯ હેઠળ રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટ પર ઉંઝાના વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૬ નવેમ્બર ૨૦૧૫ ના ઓર્ડરની કાયદેસરતા અને માન્યતા સામે સવાલ ઉઠાવે છે.

૨. આ અરજીને જન્મ આપતી હકીકતોનો સારાંશ નીચે મુજબ આપી શકાય:

૨.૧ તારીખ ૧૬ જુલાઈ ૨૦૧૫ ના રોજ, પઠાણ વાસ, તાલુકો: ઉઝા, જિલ્લો: મહેસાણાના રહેવાસી એવા એક લિયાકતખાન શબ્દલખાન પઠાણે છ નામજોગ વ્યક્તિઓ અને અન્ય અજાણ્યા વ્યક્તિઓ સામે ઉપર જણાવેલ કલમો હેઠળ સજાપાત્ર ગુનો કર્યો હોવાનો આક્ષેપ કરતી ફર્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટ નોંધાવી હતી. પ્રથમ બાતમીદારનો એવો કેસ છે કે ૧૫ જુલાઈ ૨૦૧૫ ના રોજ રાત્રે આશરે ૮:૦૦ વાગ્યે, તેઓ તેમના ભત્રીજાની પાનની કેબિન પર બેઠા હતા. તે સમયે, જમીલમિયા અબ્દુલમિયા સલામ સૈયદ નામના એક શખ્સ પાનની દુકાને આવ્યા અને પાન મસાલાનું પાઉચ માંગ્યું. પ્રથમ બાતમીદારના ભત્રીજાએ પૈસા ચૂકવ્યા વગર પાન મસાલાનું પાઉચ આપવાની ના પાડી અને જમીલમિયાને તેમનું જૂનું દેવું ચૂકવી દેવા પણ કહ્યું. જમીલમિયાને ખોટું લાગી ગયું. તેઓ ત્યાંથી ચાલ્યા ગયા અને પ્રથમ બાતમીદારના ભત્રીજાની દુકાને અન્ય વ્યક્તિઓ સાથે પરત આવ્યા. ત્યારબાદ ઝઘડો થયો, જેમાં પ્રથમ બાતમીદારને ઈજાઓ પહોંચી હોવાનું કહેવાય છે. એવો પણ આક્ષેપ છે કે ટોળકી પાનની દુકાનમાંથી ચોંદ હજાર રૂપિયા લૂંટી ગઈ હતી.

૩. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે ૧૬ જુલાઈ ૨૦૧૫ ના રોજ સવારે ૩:૦૦ વાગ્યે ઉઝા પોલીસ સ્ટેશનમાં મનોહરઅલી ઉસ્માનગની સૈયદ નામના એક વ્યક્તિ દ્વારા C.R. નં. I-૧૩૨/૨૦૧૫ વાળી એક સામી F.I.R. પણ

નોંધાવવામાં આવી હતી. આ F.I.R. જમીલમિયા પઠાણ દ્વારા નોંધાવવામાં આવેલી F.I.R. કરતાં સમયની દ્રષ્ટિએ પહેલાં નોંધાયેલી હતી.

જ. C.R. નં. I-૧૩૩/૨૦૧૫ વાળી ફર્સ્ટ ઇન્ફર્મેશન રિપોર્ટમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે અહીંના અરજદાર નં. ૧ તલવારથી સજ્જ હતા અને અરજદાર નં. ૨ લાકડીથી સજ્જ હતા. તેઓ ગેરકાયદેસર મંડળીના સભ્યો હોવાનો આક્ષેપ છે.

પ. તપાસ કરનાર અધિકારી, તપાસના અંતે એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે અહીંના બે અરજદારોને કથિત ગુનામાં ખોટી રીતે ભેરવી દેવામાં આવ્યા હતા. તપાસમાં બહાર આવ્યું કે ઘટના સમયે અહીંના અરજદારો સ્થળ પર બિલકુલ હાજર નહોતા.

ડ. રેકૉર્ડ પરની સામગ્રી પરથી જણાય છે કે તપાસ કરનાર અધિકારીએ આ અંગે Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ હેઠળનો રિપોર્ટ ઉઠાવવા વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસની કોર્ટમાં રજૂ કર્યો હતો જેમાં જણાવાયું હતું કે અહીંના બે અરજદારો, સંબંધિત સમયે, ઊંઝા ગામમાં નહોતા પરંતુ સિદ્ધપુર ગોકુલ મિલ ખાતે અને ત્યારબાદ હોટેલ મેઝબાન ખાતે હતા. તપાસ કરનાર અધિકારીએ વિનંતી કરી

હતી કે રિપોર્ટ સ્વીકારવામાં આવે અને અહીંના બે અરજદારોને મુક્ત (ડિસ્ચાર્જ) કરવામાં આવે.

૭. ઉઝાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે આ અંગે ફરિયાદીને નોટિસ જારી કરી હતી. ફરિયાદી હાજર થયા અને તેમના વાંધાઓ નોંધાવ્યા. એવું પણ જણાય છે કે આસિસ્ટન્ટ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે પણ, જો સીધી રીતે નહીં તો અપ્રત્યક્ષ રીતે, તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટનો વિરોધ કરતી નોંધ મૂકી હતી.

૮. ઉઝાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટને બે લીટીમાં ફગાવી દીધો હતો. તપાસ કરનાર અધિકારીના રિપોર્ટ પર ઉઝાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા ઓર્ડરથી નારાજ અને અસંતોષ પામીને, અહીંના અરજદારોએ ક્રિમિનલ રિવિઝન અરજી નં. ૬/૨૦૧૬ દાખલ કરીને વિસનગર ખાતેની સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ તેને પડકાર્યો હતો. રિવિઝનલ કોર્ટે, તારીખ ૨૩ મે ૨૦૧૬ ના ઓર્ડર દ્વારા રિવિઝન અરજી ફગાવી દીધી હતી. રિવિઝનલ કોર્ટે રિવિઝન અરજી ફગાવી દેતી વખતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

“(૯) કાયદાનો આ મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે કે જ્યાં સુધી સ્પષ્ટપણે મોટી ગેરકાયદેસરતા દર્શાવવામાં ન આવે ત્યાં સુધી, એપેલેટ કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટની સત્તામાં પ્રવેશ કરશે નહીં કે હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. હવે કેસના રેકૉર્ડને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું જણાય છે કે ઉઝા પોલીસ સ્ટેશનના I.O. એ સીસીટીવી ફૂટેજ અને દશરથભાઈ પટેલના પ્રમાણપત્ર પર આધાર રાખીને કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૯ હેઠળ રિપોર્ટ ફાઇલ કર્યો હતો, સીસીટીવી ફૂટેજ અસલી છે કે નહીં તે કોઈ પુરાવા દ્વારા સાબિત થયું નથી, તેથી માત્ર ઉપરના પુરાવા પર આધાર રાખતો I.O. નો રિપોર્ટ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૯ હેઠળ ટકી શકે તેમ નથી. ફરિયાદમાં અને સાક્ષીઓના નિવેદનમાં અરજદારોની હાજરી જણાવાઈ છે. I.O. એ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૯ હેઠળ રિપોર્ટ ફાઇલ કર્યો છે અને ફરિયાદી તે રિપોર્ટનો વિરોધ કરે છે તેથી વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટ યોગ્ય રીતે રદ કરવાનો ઓર્ડર પસાર કર્યો છે. એ વાત પણ ના પાડી શકાય નહીં કે જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રિપોર્ટ ફાઇલ કરવામાં આવે છે તે તારીખથી અને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ન્યાયિક બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, ત્યારે એવું માનવામાં આવે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કેસની સંજ્ઞાન લેવામાં આવી છે અને એકવાર સંજ્ઞાન લેવાઈ જાય અને ખાસ કરીને વોરંટથી ચલાવવાપાત્ર કેસમાં પ્રોસેસ જારી કરવામાં આવે, તો ડિસચાર્જનો ઓર્ડર પસાર કરીને પ્રોસેસ પાછી ખેંચવાની મેજિસ્ટ્રેટને મંજૂરી આપતી કાયદામાં કોઈ જોગવાઈ નથી જે કલમ ૨૩૮ થી ૨૫૦ ની જોગવાઈ હેઠળ પરવાનગીપાત્ર નથી, અરજદારો માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર ઉપાય કલમ ૨૨૭ હેઠળ તેમને આરોપોમાંથી મુક્ત કરવાની માંગ કરવાનો છે, પરંતુ માત્ર આરોપીઓના પુરાવા પર કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૯ પણ હાથ પરના કેસની હકીકતોને લાગુ પડતી નથી. આથી કોર્ટ માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર માર્ગ કાયદાની જોગવાઈના આધારે કેસને સેશન્સ કોર્ટમાં કમિટ કરવાનો છે, જો આરોપીઓનો બચાવ સાબિત થાય અને કાયદાની જોગવાઈને સુસંગત હોય તો કોર્ટ જરૂરી ઓર્ડર પસાર કરી શકે છે. કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૬૯ ના વાચનથી જોગવાઈ મળે છે કે, જ્યારે પુરાવા અપર્યાપ્ત હોય ત્યારે આરોપીને મુક્ત કરવો. જો, આ પ્રકરણ હેઠળની તપાસ પરથી, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને એવું જણાય છે કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પુરતા પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો નથી, તો આટલો અધિકારી, જો આવી વ્યક્તિ કસ્ટડીમાં હોય, તો અધિકારી નિર્દેશ આપે તે મુજબ, જામીનદારો સાથે કે વગર બાંહેધરી પત્ર નિષ્પાદિત કરવા પર તેને

મુક્ત કરશે, જો અને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે, પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞા લેવા અને આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવા કે તેને ટ્રાયલ માટે કમિટ કરવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવા માટે. આથી I.O. ને જામીન પર મુક્ત કરવાની સત્તા છે જો આવી વ્યક્તિ ગુનામાં સામેલ હોવાના પુરતા પુરાવા ન હોય. જ્યારે રેકૉર્ડ પર પ્રોસિક્યુશનના પુરાવા હોય અને ફરિયાદી ગુનામાં આરોપીઓની સંડોવણીને સમર્થન આપતા હોય ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ માટે વિસ્તૃત ઓર્ડર પસાર કરવાની કોઈ જરૂરિયાત નથી.

(૧૦) તદુપરાંત, ટ્રાયલ ચલાવતી કોઈ પણ કોર્ટ, પછી તે મેજિસ્ટ્રેટ કોર્ટ હોય કે સેશન્સ કોર્ટ, તેની પાસે કલમ ૪૮૨ હેઠળની કોઈ સત્તા નથી જે નામોદાર હાઈકોર્ટમાં નિહિત છે અને જો કેસ બનતો નથી તે હકીકતને ધ્યાનમાં લઈને આરોપીને ડિસ્ચાર્જ કરવા અંગેનો કોઈ પણ ઓર્ડર આપવો એ કલમ ૪૮૨ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા સમાન બનશે જે મેજિસ્ટ્રેટમાં નિહિત નથી.”

૯. નારાજ અને અસંતોષ પામીને, અરજદારો આ કોર્ટના સુપરવાઈઝરી ક્ષેત્રાધિકારનો ઉપયોગ કરીને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અરજી સાથે ઉપસ્થિત થયા છે.

૧૦. અરજદારો વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી મેહુલશરદ શાહે ભારપૂર્વક સબમિટ કર્યું કે સબઓર્ડિનેટ કોર્ટો દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી સમગ્ર પ્રક્રિયાને કંઈક અભૂતપૂર્વ અને ગેરકાયદેસર કહી શકાય. વિદ્વાન વકીલે સબમિટ કર્યું કે Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ હેઠળ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટને ફગાવી દેતી વખતે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે કોઈ કારણ આપ્યું નથી. વિદ્વાન વકીલે સબમિટ કર્યું કે રિવિઝનલ કોર્ટ પણ આક્ષેપિત ઓર્ડર પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, અહીંના

અરજદારો નિર્દોષ છે અને સંપૂર્ણ તપાસ પછી બહાર આવ્યું હતું કે અહીંના અરજદારોની સંડોવણી, કથિત રીતે, ખોટી હતી, કારણ કે ઘટનાની તારીખ અને સમયે અરજદારો નગરમાં બિલકુલ હાજર નહોતા.

૧૧. ઉપર દર્શાવેલ આ પ્રકારના સંજોગોમાં, શ્રી શાહ વિનંતી કરે છે કે આ અરજીમાં મેરિટ હોવાથી તેને મંજૂર કરવામાં આવે, આક્ષેપિત ઓર્ડરોને રદ કરવામાં આવે અને Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ હેઠળ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટને સ્વીકારવામાં આવે.

૧૨. બીજી તરફ, આ અરજીનો સામાવાળા નં. ૨ – મૂળ પ્રથમ બાતમીદાર વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ દ્વારા સખત વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન વકીલે સબમિટ કર્યું કે આક્ષેપિત ઓર્ડરો પસાર કરવામાં સબઓર્ડિનેટ કોર્ટો દ્વારા કોઈ ભૂલ, કાયદાની ભૂલની તો વાત જ દૂર રહી, થઈ હોવાનું કહી શકાય નહીં. આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન વકીલ વિનંતી કરે છે કે આ અરજીમાં કોઈ મેરિટ ન હોવાથી તેને ફગાવી દેવામાં આવે.

૧૩. રાજ્ય વતી ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એડિશનલ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરે પણ આ અરજીનો વિરોધ કર્યો છે અને સબમિટ કર્યું છે કે આક્ષેપિત ઓર્ડરો પસાર કરવામાં સબઓર્ડિનેટ કોર્ટો દ્વારા કોઈ ભૂલ, કાયદાની ભૂલની તો વાત જ દૂર

રહી, થઈ હોવાનું કહી શકાય નહીં. વિદ્વાન A.P.P. વિનંતી કરે છે કે આ અરજીમાં કોઈ મેરિટ ન હોવાથી તેને ફગાવી દેવામાં આવે.

૧૪. પક્ષકારો વતી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું આક્ષેપિત ઓર્ડરો પસાર કરવામાં સબઓર્ડિનેટ કોર્ટોએ કોઈ ભૂલ કરી છે કે નહીં.

૧૫. એક જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, ઉઝા દ્વારા પસાર કરાયેલ અને બીજો રિવિઝનલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ, બંને આક્ષેપિત ઓર્ડરો ન્યાયિક બુદ્ધિના સંપૂર્ણ અભાવ અને કાયદાના અજ્ઞાનના ઉત્કૃષ્ટ ઉદાહરણો છે. એવું જણાય છે કે બંને કોર્ટોને પ્રક્રિયાત્મક કાયદાનો વ્યવહારિક રીતે કોઈ ખ્યાલ નથી.

૧૬. કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરનું પ્રકરણ XIV કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે જરૂરી શરતો સાથે વ્યવહાર કરે છે. આ કેસના હેતુ માટે, મને માત્ર કલમ ૧૯૦(૧) સાથે સંબંધ છે, જે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવી છે.

"૧૯૦. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ગુનાઓની સંજ્ઞાન: (૧) આ પ્રકરણની જોગવાઈઓને આધીન રહીને, પ્રથમ વર્ગના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ, અને આ બાબતમાં સબ-સેક્શન (૨) હેઠળ ખાસ અધિકૃત કરાયેલા દ્વિતીય વર્ગના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ, કોઈપણ ગુનાની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે -

(a) આવો ગુનો બનતો હોવાની હકીકતો દર્શાવતી ફરિયાદ મળવા પર;

(b) આ હકીકતોના પોલીસ રિપોર્ટ પર;

(c) પોલીસ અધિકારી સિવાયની કોઈપણ વ્યક્તિ પાસેથી મળેલી માહિતી પરથી, અથવા તેમની પોતાની જાણકારી પરથી, કે આવો ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે."

૧૭. તેનો મુકદ્દમો ચલાવવા માટે સક્ષમ કોર્ટો દ્વારા ગુનાઓની સંજ્ઞાન લેવાની ચાર પદ્ધતિઓ છે. ગુનાની સંજ્ઞાન લેવા માટે કહેવાયેલી કોર્ટ પોલીસ રિપોર્ટ પર અથવા ફરિયાદ પર અથવા અન્ય કોઈ રીતે કોર્ટના ધ્યાને આવ્યું હોય તે પરથી તેની સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી હકીકતો પર પોતાની ન્યાયિક બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરવો જ જોઈએ અને સેશન્સ કોર્ટના કિસ્સામાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કેસ કમિટ કરાયા પર. (જુઓ A.R. અંતુલે વિ. R.S. નાયક (1984)2 SCC 500:(AIR 1984 SC 718)

૧૮. જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ મળે છે, જે કોડની કલમ ૨ ના કલોઝ (d) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ મૌખિક અથવા લેખિતમાં હોઈ શકે છે, ત્યારે તેમની સમક્ષ બે માર્ગો ખુલ્લા હોય છે. તેઓ કેસની હકીકતો પર પોતાની ન્યાયિક બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને કલમ ૧૮૦(૧)(a) હેઠળ સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને ત્યારબાદ Cr.P.C. ની કલમ ૨૦૦ અને ૨૦૨ માં આપેલી રીત મુજબ આગળ વધી શકે છે. કલમ ૨૦૦ ના આધારે તેમણે ફરિયાદી અને હાજર સાક્ષીઓની, જો કોઈ હોય તો, તપાસ કરવી જરૂરી છે. જો મેજિસ્ટ્રેટને જણાય કે આગળ વધવા

માટે પૂરતું કારણ છે, તો તેઓ કલમ ૨૦૪ હેઠળ પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે. પરંતુ જો મેજિસ્ટ્રેટ સંતોષ અનુભવતા નથી, તો તેઓ કાં તો Cr.P.C. ની કલમ ૨૦૩ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરી શકે છે અથવા પ્રોસેસ જારી કરવાનું મુલતવી રાખી શકે છે અને કલમ ૨૦૨ નો સહારો લઈ શકે છે જે જોગવાઈ કરે છે કે આગળ વધવા માટે પૂરતા કારણો છે કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુથી તેઓ જાતે કેસની પૂછપરછ કરી શકે છે અથવા પોલીસ અધિકારી અથવા તેમને યોગ્ય લાગે તેવી અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. જો તેમને કારણો પૂરતા જણાય તો તેઓ પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે અથવા અન્યથા તેમ કરવાના કારણોની ટૂંકી નોંધણી કર્યા પછી Cr.P.C. ની કલમ ૨૦૩ હેઠળ ફરિયાદ રદ કરી શકે છે.

૧૯. મેજિસ્ટ્રેટ માટે ખુલ્લો બીજો માર્ગ એ છે કે સંજ્ઞાન લેવાને બદલે તેઓ Cr.P.C. ની કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ પોલીસ તપાસ માટે ફરિયાદ મોકલી શકે છે. જો આ માર્ગ અપનાવવામાં આવે, તો પોલીસે કલમ ૧૫૭ થી આગળ દર્શાવેલ પ્રક્રિયા મુજબ મામલાની તપાસ કરવી પડશે. જો તપાસ પરથી પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને એવું જણાય કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પૂરતા પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો નથી, તો તેઓ કાર્યવાહી બંધ કરવા માટે મેજિસ્ટ્રેટને રિપોર્ટ સબમિટ કરી શકે છે. આવા રિપોર્ટને સામાન્ય રીતે "ફાઇનલ રિપોર્ટ" અથવા "સમરી" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

૨૦. Cr.P.C. ની કલમ ૧૭૦ એવું ઠરાવે છે કે જો, તપાસ પરથી, પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને એવું જણાય કે આરોપીને મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો છે, તો તેવા અધિકારી કસ્ટડી હેઠળના આરોપીને પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞા લેવા અને આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવા અથવા તેને ટ્રાયલ માટે કમિટ કરવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલશે, અથવા જો ગુનો જામીનપાત્ર હોય અને આરોપી જામીન આપવા માટે સક્ષમ હોય, તો તેવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ નિયત દિવસે હાજર થવા માટે અને તેવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ અન્યથા નિર્દેશ ન આપવામા આવે ત્યાં સુધી રોજિંદી હાજરી માટે તેની પાસેથી જામીન લેશે. તપાસ પૂર્ણ થયાનો રિપોર્ટ Cr.P.C. ની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ દર્શાવેલ નિર્ધારિત નમૂનામાં મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવશે.

૨૧. ફાઇનલ રિપોર્ટ મળવા પર, મેજિસ્ટ્રેટ માટે નીચેના ચાર માર્ગો ખુલ્લા છે અને તેઓ કેસની હકીકતો અને સંજોગો અનુસાર તેમાંથી કોઈપણ એક અપનાવી શકે છે:

(I) તેઓ પોલીસ દ્વારા મેળવેલ નિષ્કર્ષો સાથે સંમત થઈ શકે છે, રિપોર્ટ સ્વીકારી શકે છે અને કાર્યવાહી બંધ કરી શકે છે. પરંતુ તેમ કરતા પહેલાં, તેઓ ફરિયાદીને સુનાવણીની તક આપશે; અથવા

(II) તેઓ કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને તપાસ એજન્સીના નિષ્કર્ષોથી બંધાયેલા વિના આરોપીને સીધેસીધી પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે જ્યાં તેઓ સંતોષ અનુભવે છે કે પોલીસ દ્વારા શોધી કાઢવામાં આવેલી કે બહાર લાવવામાં આવેલી હકીકતો પર, આગળ વધવા માટે પૂરતું કારણ છે; અથવા

(III) જો તેઓ સંતોષ અનુભવે કે તપાસ અસંતોષકારક કે ઉપરછણી (perfunctory) રીતે કરવામાં આવી હતી, તો તેઓ વધુ તપાસનો આદેશ આપી શકે છે; અથવા

(IV) તેઓ, પ્રોસેસ જારી કર્યા વિના અથવા કાર્યવાહી બંધ કર્યા વિના, મૂળ ફરિયાદ અથવા પ્રોટેસ્ટ પીટીશનને ફરિયાદ તરીકે ગણીને તેના પર કલમ ૧૮૦(૧)(a) હેઠળ સંજ્ઞાન લેવાનું નક્કી કરી શકે છે અને Cr.P.C. ની કલમ ૨૦૦ અને ૨૦૨ હેઠળ કામગીરી કરવા આગળ વધી શકે છે અને ત્યારબાદ નક્કી કરી શકે છે કે ફરિયાદ રદ કરવી જોઈએ કે પ્રોસેસ જારી કરવી જોઈએ.

૨૨. કાયદાની આ સ્થિતિ હવે સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ ચુકાદાઓ દ્વારા સારી રીતે સ્થાપિત થયેલી છે, જેમ કે (૧) અભિનંદન ઝા વિ. દિનેશ મિશ્રા [AIR 1968

SC 117], (૨) એચ.એસ. બૅન્સ વિ. સ્ટેટ [AIR 1980 SC 1883], (૩) તુલારા મ વિ. કિશોર સિંહ [AIR 1977 SC 2401], અને (૪) મેસર્સ ઇન્ડિયા કૅરેટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક [AIR 1989 SC 885 (890)].

૨૩. અભિનંદન ઝા વિ. દિનેશ મિશ્રા (AIR 1968 SC 117) (સુપ્રા) માં પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું મેજિસ્ટ્રેટ કે જેમને કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ રિપોર્ટ સબમિટ કરવામાં આવ્યો હતો કે આરોપી સામે કોઈ કેસ બનતો નથી, તેઓ પોલીસ દ્વારા સબમિટ કરાયેલા રિપોર્ટ સાથે અસંમત થઈને, પોલીસને ચાર્જશીટ ફાઈલ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટ પાસે પોલીસને ચાર્જશીટ સબમિટ કરવાનો નિર્દેશ આપવાની કોઈ ક્ષેત્રાધિકાર નથી, પરંતુ મેજિસ્ટ્રેટ માટે પોલીસ રિપોર્ટ સાથે સંમત થવું કે અસંમત થવું ખુલ્લું છે. જો તેઓ રિપોર્ટ સાથે સંમત થાય છે કે આરોપી સામે પ્રોસેસ જારી કરવા માટે કોઈ કેસ બનતો નથી, તો તેઓ રિપોર્ટ સ્વીકારી શકે છે અને કાર્યવાહી બંધ કરી શકે છે. પરંતુ જો તેઓ એવા નિષ્કર્ષ પર આવે છે કે વધુ તપાસ જરૂરી છે, તો તેઓ કલમ ૧૫૬(૩) હેઠળ તે અર્થનો આદેશ કરી શકે છે અને જો અંતતઃ મેજિસ્ટ્રેટનો એવો અભિપ્રાય હોય કે પોલીસ રિપોર્ટમાં દર્શાવેલ હકીકતો ગુનો બનાવે છે, તો તેઓ રિપોર્ટમાં વ્યક્ત કરાયેલા પોલીસના વિરુદ્ધ અભિપ્રાય છતાં, ગુનાની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે. જો કે, ઉક્ત ચુકાદામાં ટાઇપિંગની ભૂલ થઈ હતી જે મુજબ કલમ ૧૮૦(૧)(c) નો સંદર્ભ કલમ ૧૮૦(૧)(b) માટેની ભૂલ હતી, જે

બાદમાં, એચ.એસ. બૈન્સ કેસ (AIR 1980 SC 1883) (સુપ્રા) માં દર્શાવવામાં આવી હતી.

૨૪. એચ.એસ. બૈન્સ (સુપ્રા) ના કેસમાં, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે Cr. P.C. ની કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને સબમિટ કરવામાં આવેલા પોલીસ રિપોર્ટમાં વ્યક્ત કરાયેલા સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગેના પોલીસના અભિપ્રાયને સ્વીકારવા માટે મેજિસ્ટ્રેટ બંધાયેલા નથી. મેજિસ્ટ્રેટ સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગેના પોલીસના નિષ્કર્ષને અવગણવાનું અને ગુનાની સંજ્ઞાન લેવાનું પસંદ કરી શકે છે. જો તેઓ તેમ કરે છે, તો તે પોલીસ રિપોર્ટ દ્વારા બહાર આવ્યા મુજબ સાક્ષીઓના નિવેદનોના આધારે હશે. તેઓ પોલીસ રિપોર્ટ દ્વારા ખુદી થયેલી હકીકતો પર સંજ્ઞાન લેતા હશે, જોકે પોલીસ દ્વારા મેળવાયેલા નિષ્કર્ષો પર નહીં. આમ, તે કોડની કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળની સંજ્ઞાન હશે. સુપ્રીમ કોર્ટે એ દલીલને ફગાવી દીધી હતી કે જો મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ રિપોર્ટથી સંતોષ ન અનુભવતા હોય તો તેમની સમક્ષ માત્ર બે જ માર્ગો ખુદા હતા એટલે કે કાં તો પોલીસ દ્વારા કેસની વધુ તપાસનો આદેશ આપવો અથવા ફરિયાદ પર હોય તેમ જાતે કેસની સંજ્ઞાન લેવી અને કલમ ૨૦૦ હેઠળ ફરિયાદી અને તેમના સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવા અને ત્યારબાદ જો તેઓ સંતોષ અનુભવે કે કેસમાં આગળ વધવું જોઈએ તો પ્રોસેસ જારી કરવી.

૨૫. મેસર્સ ઇન્ડિયા કેરેટ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ કર્ણાટક (AIR 1989 SC 885) (સુપ્રા) ના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા રિપોર્ટના પેરા ૧૬ માં એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે "સ્થિતિ, તેથી, હવે સુસ્થાપિત છે કે કલમ ૧૭૩(૨) હેઠળ પોલીસ રિપોર્ટ મળવા પર, પોલીસ રિપોર્ટ એવા અર્થનો હોય કે આરોપી સામે કોઈ કેસ બનતો નથી તો પણ, મેજિસ્ટ્રેટ કોડની કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ ગુનાની સંજ્ઞાન લેવા માટે હકદાર છે. મેજિસ્ટ્રેટ તપાસ દરમિયાન પોલીસ દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓના નિવેદનોને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે અને જે ગુનાની ફરિયાદ કરવામાં આવી છે તેની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને આરોપીને પ્રોસેસ જારી કરવાનો આદેશ આપી શકે છે. કલમ ૧૮૦(૧)(b) એવું ઠરાવતી નથી કે જો તપાસ કરનાર અધિકારી એવો અભિપ્રાય આપે કે તપાસમાં આરોપી સામે કેસ બન્યો છે તો જ મેજિસ્ટ્રેટ ગુનાની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે, મેજિસ્ટ્રેટ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા મેળવેલા નિષ્કર્ષોને અવગણી શકે છે અને તપાસમાંથી ઉભરી આવતી હકીકતો પર સ્વતંત્ર રીતે પોતાની ન્યાયિક બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને જો તેઓ યોગ્ય માને તો કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ તેમની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને કેસની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને આરોપીને પ્રોસેસ જારી કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. મેજિસ્ટ્રેટ આવી સ્થિતિમાં કલમ ૧૮૦(૧)(a) હેઠળ કેસની સંજ્ઞાન લેવા માટે કલમ ૨૦૦ અને ૨૦૨ માં દર્શાવેલ પ્રક્રિયાને અનુસરવા માટે બંધાયેલા નથી, જોકે તેમના માટે કલમ ૨૦૦ અથવા કલમ ૨૦૨ હેઠળ કાર્ય કરવાનું પણ ખુલ્લું છે. હાઈકોર્ટ, તેથી, એવો

વિચાર લેવામાં ખોટી હતી કે સેકન્ડ એડિશનલ ચીફ મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ બીજા સામાવાળા સામે કેસની નોંધણી કરવાનો નિર્દેશ આપવા અને તેમને સમન્સ જારી કરવાનો આદેશ આપવા માટે હકદાર નહોતા."

૨૬. તેવી જ રીતે તુલા રામ (AIR 1977 SC 2401) (સુપ્રા) ના કેસમાં, એવું ઠેરવવામાં આવ્યું હતું કે જો પોલીસ, તપાસ કર્યા પછી, એવો રિપોર્ટ મોકલે છે કે આરોપી સામે કોઈ કેસ બનતો નથી, તો મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ દ્વારા મેળવાયેલા નિષ્કર્ષને અવગણી શકે છે અને કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ કેસની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે અથવા તેના વિકલ્પે તેઓ મૂળ ફરિયાદની સંજ્ઞાન લઈ શકે છે અને ફરિયાદી તથા તેમના સાક્ષીઓની તપાસ કરી શકે છે અને ત્યારબાદ જો તેમનો એવો અભિપ્રાય હોય કે કેસમાં આગળ વધવું જોઈએ, તો આરોપીને પ્રોસેસ જારી કરી શકે છે.

૨૭. મિશુ કુમારી વિ. સ્ટેટ ઓફ બિહાર અને અન્ય [(2006) 4 SCC 359] માં, સુપ્રામે પ્રશ્ન પરના તેના અગાઉના નિર્ણયો પર યોગ્ય વિચારણા કર્યા પછી, "ચાર્જશીટ" અને "ફાઇનલ રિપોર્ટ" અભિવ્યક્તિઓને સમજાવી છે. હું સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પેરા ૧૩ માં કરવામાં આવેલા અવલોકનોને નીચે મુજબ ટાંકી શકું છું:

“અમે અહીં ઉમેરી શકીએ છીએ કે 'ચાર્જશીટ' અથવા 'ફાઇનલ રિપોર્ટ' જેવા શબ્દો કોડમાં વપરાયા નથી, પરંતુ તે કલમ ૧૭૦ હેઠળ પોલીસ દ્વારા ફાઇલ કરાયેલા રિપોર્ટ તરીકે કાયદા અને નિયમો ધરાવતા ક્ષેત્રના કેટલાક રાજ્યોના પોલીસ મેન્યુઅલમાં સમજાય છે, જેને "ચાર્જશીટ" તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે. કલમ ૧૬૯ હેઠળ મોકલવામાં આવેલા રિપોર્ટના કિસ્સામાં, એટલે કે જ્યાં કેસને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા નથી, તેને વિવિધ રીતે કહેવામાં આવે છે એટલે કે, રેફર્ડ ચાર્જ, ફાઇનલ રિપોર્ટ અથવા સમરી. કલમ ૧૭૩ તેની શરતોમાં પોલીસ દ્વારા સબમિટ કરાયેલા રિપોર્ટનો કોઈ વિરોધ નોંધાવવા માટે આપવાની થતી કોઈ નોટિસનો સંદર્ભ આપતી નથી. જોકે કેટલાક પોલીસ મેન્યુઅલ હેઠળ જારી કરાયેલ નોટિસમાં જણાવાયું છે કે તે કોડની કલમ ૧૭૩ હેઠળની નોટિસ છે, પરંતુ કલમ ૧૭૩ માં આવી નોટિસ માટે ખાસ જોગવાઈ કરતું કંઈ નથી.”

૨૮. આ તબક્કે, મને સમજાવવા દો કે Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ શું છે અને ગુજરાત પોલીસ મેન્યુઅલમાં દર્શાવ્યા મુજબ "સમરી" તરીકે શું ઓળખાય છે.

૨૯. Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ નીચે મુજબ વંચાય છે:

“૧૬૯. પુરાવા અપર્યાપ્ત હોય ત્યારે આરોપીને મુક્ત કરવો – જો, આ પ્રકરણ હેઠળની તપાસ પરથી, પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારીને એવું જણાય કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પુરતા પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો નથી, તો આટલો અધિકારી, જો આવી વ્યક્તિ કસ્ટડીમાં હોય, તો અધિકારી નિર્દેશ આપે તે મુજબ, જામીનદારો સાથે કે વગર બાંહેધરી પત્ર નિષ્પાદિત કરવા પર તેને મુક્ત કરશે, જો અને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે, પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞા લેવા અને આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવા કે તેને ટ્રાયલ માટે કમિટ કરવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવા માટે.”

૩૦. ઉપર દર્શાવેલ કલમના વાંચનથી એ બાબત સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ થશે કે તે તપાસ એજન્સી દ્વારા કોર્ટમાં કોઈ અરજી કે રિપોર્ટ કરવાની કલ્પના કરતી નથી. તેનાથી વિપરીત, તે એવી પરિસ્થિતિની કલ્પના કરે છે કે જ્યાં, તપાસ પરથી, તપાસ કરનાર અધિકારી અથવા પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને જણાય કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો નથી, તો તેવા અધિકારી, જો આવી વ્યક્તિ કસ્ટડીમાં હોય, તો તેને જામીનદારો સાથે કે વગર બાંહેધરી પત્ર પર મુક્ત કરશે, જેમાં આરોપીને, જરૂર પડે ત્યારે, પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞા લેવા અને આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવા અથવા કેસને ટ્રાયલ માટે કમિટ કરવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવાની જરૂરિયાત રહેશે.

૩૧. આમ, ઉપરોક્ત જોગવાઈ કોર્ટમાં કોઈ અરજી કે કોઈ રિપોર્ટ કરવાની કલ્પના કરતી નથી. તેનાથી વિપરીત, તપાસ કરનાર અધિકારી કે પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારી પર એ ફરજ લાદવામાં આવી છે કે જો તપાસ પછી, અધિકારીને જણાય કે આરોપીને મુકદ્દમા માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવા માટે કોઈ પુરાવા કે શંકાના વ્યાજબી કારણો નથી, તો આરોપીને જરૂર પડે ત્યારે કોર્ટ સમક્ષ હાજર થવાની જરૂરિયાતવાળા જામીનદારો સાથે કે વગરના બાંહેધરી પત્ર પર મુક્ત કરવામાં આવે.

૩૨. આ સંદર્ભમાં, ગુજરાત પોલીસ મેન્યુઅલનો પેરા ૨૩૨ સુસંગત વાંચન આપે છે. તે રિપોર્ટને ચાર શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરે છે;

(i) A જ્યાં ફરિયાદ સાચી છે, પરંતુ અણઉકેલાયેલી (undetected) છે (જ્યાં ગુનેગારો કે માલમત્તા વિશે કોઈ સુરાગ નથી) અથવા જ્યાં આરોપી જાણીતો છે પરંતુ તેને મુકદ્દમા માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી;

(ii) B જ્યાં ફરિયાદ ક્લેષપૂર્ણ રીતે ખોટી છે;

(iii) C જ્યાં ફરિયાદ સાચી પણ નથી કે ખોટી પણ નથી, દા.ત., હકીકતોની ભૂલને કારણે અથવા વિવાદ સિવિલ સ્વરૂપનો હોવાને કારણે, વગેરે; અને

(iv) D, બિન-સંજોય કેસો, જ્યાં કેસ ગુના માટેનો છે અને પોલીસ તપાસ માત્ર બિન-સંજોય ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું જ પ્રગટ કરે છે.

૩૨.૧ પ્રથમ ત્રણ શ્રેણીઓ 'સમરી' તરીકે ઓળખાય છે અને જોગવાઈ અનુસાર તપાસ કરનાર અધિકારીએ મેજિસ્ટ્રેટને કેસનું વર્ગીકરણ કરવા અને ઓર્ડરની યોગ્ય સમરી જારી કરવા માટે વિનંતી કરવાની જરૂર છે. ઉક્ત જોગવાઈ નીચે મુજબ વંચાય છે :

૨૩૨. ફાઇનલ રિપોર્ટ્સ (૧) જ્યારે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા ન હોય ત્યારે પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસર અથવા તપાસ કરનાર અધિકારી, જો આરોપી કસ્ટડીમાં હોય તો, તેને જામીન પર મુક્ત કરશે.

(૨) પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસર પછી નીચેની ત્રણ શ્રેણીના કેસોમાં સબ-ડિવિઝનલ પોલીસ ઓફિસર મારફતે પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞા લેવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટને ફાઇનલ રિપોર્ટ સબમિટ કરશે :

(a) તે કેસો જેમાં પોલીસ તપાસ પરથી જણાય છે કે કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો નથી.

(b) તે કેસો જેમાં પોલીસ તપાસ પરથી જણાય છે કે માત્ર બિન-સંજ્ઞેય ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે.

(c) (i) તે કેસો જેમાં ગુનો આચરવામાં આવ્યો છે તેવું માનવા માટેના કારણો છે, પરંતુ જેમાં, પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારીના અભિપ્રાય મુજબ, તપાસ કરવા માટે પૂરતા કારણો નથી અથવા કોઈપણ આરોપીને મુકદ્દમા માટે મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા નથી, અથવા જેમાં ગુનેગાર જાણીતો નથી અથવા તેની ધરપકડ કરી શકાતી નથી અને મુકદ્દમા માટે મોકલી શકાતો નથી.

(ii) મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પોલીસને સંદર્ભિત કરાયેલા કેસોમાં, ફાઇનલ રિપોર્ટ સીધો મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવામાં આવશે.

(૩) ફાઇનલ રિપોર્ટ પોલીસ સ્ટેશનના ઈન્ચાર્જ અધિકારી દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે કાળજીપૂર્વક લખાયેલો હોવો જોઈએ અને તેની સાથે તમામ કેસ પેપર્સ પદ્ધતિસર નંબર આપેલા અને અનુક્રમણિકાવાળા હોવા જોઈએ. જો આરોપીને જામીન પર મુક્ત કરવામાં આવ્યો હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટને જામીન ખત રદ કરવા વિનંતી કરવી જોઈએ. જો સાચવેલા માલમત્તાના કોઈપણ લેખો, દા.ત., લોહીથી ખરડાયેલા કપડાં, સાચા પણ અણઉકેલાયેલા કેસોમાં વધુ ઉપયોગ માટે જરૂરી ન હોય તો, જમ કરાયેલ માલમત્તાના નિકાલ અંગેના ઓર્ડર પસાર કરવા માટે પણ તેમણે વિનંતી કરવી જોઈએ. મેજિસ્ટ્રેટને કેસનું વર્ગીકરણ કરવા અને તેમના ઓર્ડરની યોગ્ય સમરી જારી કરવા માટે પણ વિનંતી કરવી જોઈએ, જેમ કે :

(i) A સાચો, અણઉકેલાયેલ (જ્યાં ગુનેગારો કે માલમત્તા વિશે કોઈ સુરાગ નથી અથવા જ્યાં આરોપી જાણીતો છે પરંતુ તેને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ (ટ્રાયલ માટે) મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી).

(ii) B દ્વેષપૂર્ણ રીતે ખોટો.

(iii) C સાચો પણ નહીં અને ખોટો પણ નહીં, દા.ત. હકીકતોની ભૂલને કારણે અથવા સિવિલ સ્વરૂપનો હોવાને કારણે.

(iv) બિન-સંજ્ઞેય (Non-cognizable) પોલીસ તપાસ માત્ર બિન-સંજ્ઞેય ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું જ પ્રગટ કરે છે.

(૪) સબ-ડિવિઝનલ ઓફિસર તુરંત જ મેજિસ્ટ્રેટને ફાઇનલ રિપોર્ટ મોકલવા માટે બંધાયેલા નથી. તેઓ પોતાની સ્વેચ્છાએ વધુ પૂછપરછનો નિર્દેશ આપી શકે છે અથવા વિશેષ કારણોસર કેસને તપાસ હેઠળ બાકી રાખવાની મંજૂરી આપી શકે છે.

(૫) જ્યારે ફાઇનલ રિપોર્ટ સબમિટ કર્યા પછી કોઈ વધુ તપાસ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે અને કરવામાં આવે ત્યારે કાગળો, અંતિમ નિકાલ સુધીના દરેક તબક્કે, સબ-ડિવિઝનલ ઓફિસર મારફતે મોકલવા જોઈએ. જો કે, જે તાકીદના કેસોમાં મેજિસ્ટ્રેટ કાગળો સીધા તપાસ કરનાર અધિકારીને પરત કરી શકે છે.

(૬) જ્યારે પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીનો ફાઇનલ રિપોર્ટ વધુ તપાસ અથવા અન્ય હેતુ માટે તેમને પરત કરવામાં આવે ત્યારે, તેના અંતિમ અને પૂર્ણ સ્વરૂપમાં ફાઇનલ રિપોર્ટ સબમિટ કરવાની તારીખને ૧૪ દિવસના સમયગાળાની શરૂઆત નક્કી કરવાના હેતુથી મેજિસ્ટ્રેટને તેની રજૂઆતની તારીખ તરીકે ગણવામાં આવશે, જે સમયગાળામાં મેજિસ્ટ્રેટના આખરી ઓર્ડરની સમરી મોકલવી જોઈએ.

(૭) મેજિસ્ટ્રેટ માટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૭૩ હેઠળ તેમને કરવામાં આવેલ તપાસ કરનાર અધિકારીના રિપોર્ટને, આરોપી સામે કેસ બનાવવા અને તેને ટ્રાયલ માટે મોકલવાના ઓર્ડર સાથે પરત કરવા માટે ક્ષમતા ધરાવતા નથી. જો મેજિસ્ટ્રેટ માને છે કે આરોપી સામે પ્રથમ દર્શનીય (*prima facie*) કેસ છે તો તેમણે કોડની કલમ ૨૦૪ હેઠળ કાર્યવાહી કરવી જોઈએ. નિયમ ૨૩૦ ના સબ-રૂલ્સ (૨) અને (૨) માં સમાવિષ્ટ સૂચનાઓનો પણ સંદર્ભ લેવો જોઈએ.

૩૩. ગુજરાત ક્રિમિનલ મેન્યુઅલનો પેરા ૪૦ પણ તે જ લાઇન પર છે અને તે

નીચે મુજબ વંચાય છે :

૪૦. બોમ્બે પોલીસ મેન્યુઅલ, ૧૯૫૯ નો નીચે મુજબનો નિયમ ૨૪૬ જજો અને મેજિસ્ટ્રેટોની માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે:

આખરી ઓર્ડરોની સમરી (૧) પ્રત્યેક મેજિસ્ટ્રેટે, સંજોય કેસનો નિકાલ કર્યા પછી તુરંત જ, જે પોલીસ સ્ટેશનમાંથી કેસ આવ્યો

હોય તે મારફતે, સંબંધિત સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ અથવા સબ-ડિવિઝનલ પોલીસ ઓફિસરને, ફોર્મ E માં આખરી ઓર્ડરની સમરી મોકલવી. તે તમામ કેસોમાં મોકલવી જોઈએ, પછી તે ટ્રાયલ દ્વારા નિકાલ કરાયા હોય અથવા આરોપીના મૃત્યુ, પાગલપન કે ભાગી જવા દ્વારા અથવા અન્ય કોઈપણ રીતે અંત લાવવામાં આવ્યા હોય. જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હોય ત્યારે તેઓ સમરી જારી કરશે. સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા ચલાવવામાં આવતા કેસોમાં, કમિટિંગ મેજિસ્ટ્રેટ તે કોર્ટ દ્વારા અથવા હાઈકોર્ટ દ્વારા તે કેસના નિકાલ પછી જરૂરી સમરી મોકલશે. જ્યારે અપીલ અથવા રિવિઝનમાં કેસનું પરિણામ બદલાય છે, ત્યારે મૂળ સમરી મોકલનાર મેજિસ્ટ્રેટ ફોર્મ F માં સુધારાની સમરી મોકલશે.

(૨) જો કેસમાં આરોપી સામે ચાર્જશીટ મોકલવામાં આવ્યા પછી પરંતુ ટ્રાયિંગ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કોઈ પુરાવા નોંધાય તે પહેલાં મૃત્યુ પામે છે, તો મેજિસ્ટ્રેટને A સમરી જારી કરવા વિનંતી કરવી જોઈએ.

(૩) ટ્રાયલ માટે ન મોકલાયેલા પરંતુ ફાઈનલ રિપોર્ટ પર નિકાલ કરાયેલા કેસોમાં સમરી એવા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરવામાં આવવી જોઈએ કે જેઓ પોલીસ રિપોર્ટ પર ગુનાની સંજ્ઞાન લેવા માટે સત્તાધિકારી ધરાવે છે.

(૪) જે કેસોમાં પોલીસ દ્વારા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૭(૧)(b) હેઠળ તપાસ કરવાની ના પાડવામાં આવી હોય તે કેસોના રિપોર્ટ પર, મેજિસ્ટ્રેટનો જવાબ જરૂરી છે. સમરી (ફોર્મ E) ના પ્રશ્ન ૪ માં એટલું નોંધવું પૂરતું છે કે મેજિસ્ટ્રેટની મંજૂરીથી ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૭(૧)(b) હેઠળ કાર્ય કરતી પોલીસ દ્વારા કેસની તપાસ કરવામાં આવી નથી. મેજિસ્ટ્રેટે તેમની સમરીમાં આવા કેસોમાં ચોરી થઈ હોવાનો આક્ષેપ કરાયેલ માલમત્તાનું મૂલ્ય પણ સામેલ કરવું જોઈએ, સિવાય કે ફરિયાદ સિવિલ સ્વરૂપની હોવાના આધારે તપાસની ના પાડવામાં આવી હોય.

(૫) જો કેસ સાચો હોય તો તેને A તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ. આ ત્યારે પણ લાગુ પડે છે જ્યાં આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવામાં આવે છે અને, નિર્ણાયક પુરાવાના અભાવે, નિર્દોષ છૂટે છે. B અને C વર્ગો એવા કેસો માટે અનામત છે કે જેમાં, એવું જાણવા મળે છે કે આરોપી દ્વારા અથવા અન્ય કોઈ દ્વારા બિલકુલ કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો નથી. આવા કેસોમાં, જો ફરિયાદ ખોટી અને દ્વેષપૂર્ણ રીતે ખોટી માલૂમ પડે, તો કેસને B તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ. જો કેસ સાચો પણ ન હોય કે ખોટો પણ ન હોય અથવા ખોટો પણ દ્વેષપૂર્ણ રીતે ખોટો ન હોય, તો તેને C તરીકે વર્ગીકૃત

કરવો જોઈએ, અને તેને બિન-સંજોય તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ. એવો કેસ જ્યાં નિયમ ૨૦૩ હેઠળ કરાયેલ પોલીસ રિપોર્ટ માત્ર બિન-સંજોય ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોવાનું જ પ્રગટ કરે છે તેને પણ બિન-સંજોય તરીકે વર્ગીકૃત કરી શકાય છે.

(૬) જો કેસમાં સમાધાન થઈ ગયું હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદના લક્ષણો દર્શાવવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવો જોઈએ નહીં, પરંતુ સમરી (ફોર્મ ૩) ના એન્ટ્રી નં. ૩ સામે સરળતાથી એટલું જ નોંધવું જોઈએ કે કેસમાં સમાધાન થઈ ગયું છે. તેવી જ રીતે, જ્યારે આરોપી વ્યક્તિ મૃત્યુ પામે છે, અથવા પાગલ થઈ જાય છે અથવા ભાગી જાય છે, ત્યારે આ હકીકત સમરી ફોર્મની એન્ટ્રી નં. ૩ સામે દર્શાવવી જોઈએ.

(૭) મેજિસ્ટ્રેટે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૬ અને ૨૦૨ હેઠળ પૂછપરછ માટે પોલીસને સંદર્ભિત કરાયેલા કેસોમાં નિયત નમૂનામાં તેમના આખરી ઓર્ડરોની સમરી રેકૉર્ડ માટે સીધી પોલીસ સ્ટેશનના ઇન્ચાર્જ અધિકારીને મોકલવી જોઈએ.

(૮) ક્રિમિનલ લો એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૫૨ ની કલમ ૬ નીચેના ગુનાઓની સુનાવણી માટે સ્પેશિયલ જજની નિમણૂકની જોગવાઈ કરે છે:

(i) ઇન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૧૬૧, કલમ ૧૬૫, અથવા ૧૬૫-A અથવા પ્રિવેન્શન ઓફ કરપ્શન એક્ટ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૫ ના સબ-સેક્શન (૨) હેઠળ સજાપાત્ર ગુનો;

(ii) કલોઝ (a) માં દર્શાવેલ કોઈપણ ગુના કરવા માટેનું કોઈ ષડયંત્ર અથવા કરવાનો પ્રયાસ અથવા દુષ્પ્રેરણ; અને

(iii) (a) અને (b) માં દર્શાવેલ ગુનાઓ સાથે જોડાયેલો અન્ય કોઈ ગુનો જેની સાથે આરોપી પર, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ, તે જ ટ્રાયલમાં આરોપ મૂકી શકાય.

પોલીસ સ્ટેશન ઓફિસર્સ અથવા એન્ટી કરપ્શન બ્યુરોના અધિકારીઓએ, જે પણ કિસ્સો હોય, ઉપરોક્ત ગુનાઓ અંગે તેમના તપાસ રિપોર્ટ્સ સ્પેશિયલ જજને કરવા જોઈએ, જે રીતે તેઓ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૭૩ હેઠળ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટને તેમના રિપોર્ટ કરે છે, અને કેસોનો નિર્ણય આવ્યા પછી સ્પેશિયલ જજ પાસેથી સમરી મેળવવી જોઈએ.

(૯) જે કેસોમાં સરકારે પ્રોસિક્યુશનનો આદેશ આપ્યો હોય તેમાં સરકારના વધુ આદેશો અચૂકપણે મેળવવા જોઈએ, જો પુરાવાના

અભાવ વગેરેને કારણે, કોઈ પ્રોસિક્યુશન ચલાવી શકાય તેમ ન હોય અને C સમરી માંગવાની થતી હોય.

૩૩.૧ આમ, કલોઝ પ કહે છે કે જો કેસ 'સાચો હોય, તો તેને A તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ. આ ત્યારે પણ લાગુ પડે છે જ્યાં આરોપી પર મુકદ્દમો ચલાવવામાં આવે છે અને, નિર્ણાયક પુરાવાના અભાવે, નિર્દોષ છૂટે છે. B અને C વર્ગો એવા કેસો માટે અનામત છે કે જેમાં, એવું જાણવા મળે છે કે આરોપી દ્વારા અથવા અન્ય કોઈ દ્વારા બિલકુલ કોઈ ગુનો આચરવામાં આવ્યો નથી. આવા કેસોમાં, જો ફરિયાદ ખોટી અને દ્વેષપૂર્ણ રીતે ખોટી માલૂમ પડે, તો કેસને B તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ. જો કેસ સાચો પણ ન હોય કે ખોટો પણ ન હોય અથવા ખોટો પણ દ્વેષપૂર્ણ રીતે ખોટો ન હોય, તો તેને C તરીકે વર્ગીકૃત કરવો જોઈએ.

૩૪. તેથી, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે કોડની કલમ ૧૬૯ કોર્ટ સમક્ષ કોઈ રિપોર્ટ રજૂ કરવાની કલ્પના કરતી નથી. તે માત્ર તપાસ કરનાર અધિકારીને જામીન ખત પર આરોપીને મુક્ત કરવાની જરૂરિયાત દર્શાવે છે, જ્યાં તેને ટ્રાયલ માટે મોકલવા માટે પૂરતી સામગ્રી નથી. પોલીસ મેન્યુઅલ અને ગુજરાત ક્રિમિનલ મેન્યુઅલ વિવિધ પ્રકારની સમરીની કલ્પના કરે છે. સમરી ક્લાસ A ની કલ્પના ત્યાં કરવામાં આવી છે, જ્યાં ફરિયાદ સાચી છે, પરંતુ અણઉકેલાયેલી છે, અથવા, જ્યાં ગુનેગારો કે માલમત્તા વિશે કોઈ સુરાગ નથી અથવા જ્યાં આરોપી જાણીતો

છે પરંતુ તેને ટ્રાયલ માટે મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મોકલવાનું વ્યાજબી ઠેરવવા માટે કોઈ પુરાવા નથી.

૩૫. પોલીસ તેમજ સબઓર્ડિનેટ કોર્ટોના મનમાં કાયદાની એક ગંભીર ગેરસમજ છે. ગેરસમજ એ છે કે જ્યારે પોલીસ એવો રિપોર્ટ ફાઈલ કરે છે કે આરોપીને ટ્રાયલ માટે મોકલવા માટે તેની સામે કોઈ કેસ બનતો નથી, ત્યારે તેવો રિપોર્ટ Cr.P.C. ની કલમ ૧૬૯ હેઠળ ફાઈલ કરવામાં આવે છે. મેં અગાઉ સમજાવ્યા મુજબ, કલમ ૧૬૯ માત્ર ત્યારે જ આરોપીને મુક્ત કરવાની વાત કરે છે જ્યારે પુરાવા અપર્યાપ્ત જણાય. કાયદામાં સાચી પ્રક્રિયા એ છે કે કેસના સંજોગો અનુસાર 'A', 'B' અથવા 'C' સમરી રિપોર્ટના સ્વરૂપમાં રિપોર્ટ ફાઈલ કરવો. તે સમરી રિપોર્ટોને "ફાઈનલ રિપોર્ટ" તરીકે પણ ઓળખી શકાય. તપાસ કરનાર અધિકારીએ મેજિસ્ટ્રેટને કેસનું વર્ગીકરણ કરવા અને યોગ્ય સમરી એટલે કે 'A', 'B' અથવા 'C' જારી કરવા વિનંતી કરવી જોઈએ.

૩૬. હાથ પરના કેસમાં, અહીંના બે અરજદારો ઉપરાંત, અન્ય વ્યક્તિઓ પણ આરોપી તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યા છે. જો F.I.R. માં નામ આપેલ કેટલાક આરોપી વ્યક્તિઓ ગુનામાં ખોટી રીતે ભેરવાઈ ગયા હોય કે સંડોવાયેલા માલૂમ પડે, તો તપાસ કરનાર અધિકારી માટે જ્યાં સુધી તેવા આરોપી વ્યક્તિઓનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી યોગ્ય સમરી માટે માંગણી કરવાનું ખુલ્લું છે. એ જરૂરી નથી કે

જો સમગ્ર F.I.R. ખોટી અથવા સિવિલ સ્વરૂપની માલૂમ પડે તો જ સમરી ફાઈલ કરી શકાય.

૩૭. હાથ પરના કેસમાં, તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા રજૂ કરાયેલા રિપોર્ટને ફગાવી દીધા પછી ઉઝાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે શું કર્યું? જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે કંઈ કર્યું નહીં. જો મેજિસ્ટ્રેટને મૂળ પ્રથમ બાતમીદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ તેમજ રિપોર્ટ પર આસિસ્ટન્ટ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા મૂકવામાં આવેલી નોંધ ધ્યાને લેતાં તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા ફાઈલ કરાયેલ રિપોર્ટ ન સ્વીકારવો યોગ્ય લાગ્યો હોય, તો મેજિસ્ટ્રેટ Cr.P.C. ની કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ ગુનાની સંજ્ઞાન લેવા આગળ વધવું જોઈતું હતું. જો મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થયો હોત કે તપાસ યોગ્ય નહોતી અથવા અસંતોષકારક રીતે કરવામાં આવી હતી, તો તેઓ વધુ તપાસનો આદેશ આપી શક્યા હોત. જ્યારે મેજિસ્ટ્રેટે માત્ર રિપોર્ટ ફગાવી દીધો અને આગળ કંઈ ન કર્યું ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટની સમજ શું હતી તે સમજાતું નથી. જો મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૮૦(૧)(b) હેઠળ સંજ્ઞાન લેવાનું નક્કી કરે છે, તો તેમની પાસેથી ટૂંકમાં કારણો આપવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે. એ વાત સાચી છે કે Cr.P.C. ની કલમ ૨૦૪ હેઠળ યોગ્ય ફરિયાદમાં પ્રોસેસ જારી કરતી વખતે, મેજિસ્ટ્રેટ કોઈ કારણ આપવા માટે બંધાયેલા નથી, પરંતુ હાથ પરના કેસ જેવા કિસ્સાઓમાં, જો મેજિસ્ટ્રેટ કોઈપણ સમરીની માંગણી કરતા તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા ફાઈલ

કરાયેલ રિપોર્ટને ફગાવી દેવો યોગ્ય માને છે અને સંજ્ઞાન લેવું યોગ્ય માને છે, તો મેજિસ્ટ્રેટ પાસેથી આ અંગે થોડા કારણો આપવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૩૮. રિવિઝનલ કોર્ટ પણ ઉપર સમજાવ્યા મુજબની કાયદાની સ્થિતિને અવગણી હોય તેમ જણાય છે. મને કહેતા ખેદ થાય છે, પરંતુ રિવિઝનલ કોર્ટને પણ કાયદાની સાચી સ્થિતિ અંગે કોઈ ખ્યાલ નથી.

૩૯. ઉપર દર્શાવેલ આવા સંજોગોમાં, મારી પાસે બંને ઓર્ડરો રદ કરવા સિવાય અન્ય કોઈ વિકલ્પ બચતો નથી.

૪૦. આ અરજી અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે. ક્રિમિનલ રિવિઝન અરજી નં. ૬/૨૦૧૬ માં રિવિઝનલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ઓર્ડર તેમજ તપાસ કરનાર અધિકારી દ્વારા ફાઈલ કરાયેલા ફાઈનલ રિપોર્ટ પર ઉઠાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ઓર્ડર આથી રદ કરવામાં આવે છે. આ ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં મેં સમજાવ્યા મુજબ, યોગ્ય સમરીની માંગણી કરતા સમરી રિપોર્ટના સ્વરૂપમાં નવો રિપોર્ટ ફાઈલ કરવાનું તપાસ કરનાર અધિકારી માટે ખુલ્લું રહેશે. એકવાર યોગ્ય સમરીની માંગણી કરતો આવો ફાઈનલ રિપોર્ટ ઉઠાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસની કોર્ટમાં ફાઈલ થઈ જાય પછી, કાયદા અનુસાર તેને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

૪૧. આ બાબત વિદ્વાન જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, ઉઝાની કોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવે છે. ઉઝાના જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસે આ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનોને ધ્યાનમાં રાખીને તપાસ એજન્સી દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવનાર સમરી રિપોર્ટ પર યોગ્ય ઓર્ડર પસાર કરવાનો રહેશે. મેજિસ્ટ્રેટ પસાર કરી શકે તેવા ઓર્ડર અથવા તેઓ લઈ શકે તેવી કાર્યવાહીથી જો અરજદારો કોઈપણ રીતે અસંતોષ પામે અથવા નારાજ થાય, તો અહીંના અરજદારો માટે તેને કાયદા અનુસાર યોગ્ય મંચ સમક્ષ પડકારવાનું ખુલ્લું રહેશે. ડાયરેક્ટ સર્વિસની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

૪૨. હું સ્પષ્ટ કરું છું કે મેં અન્યથા કેસના મેરિટમાં પ્રવેશ કર્યો નથી. મેં આ ચુકાદામાં માત્ર એટલી જ બાબત સમજાવી છે જે પ્રક્રિયા સબઓર્ડિનેટ કોર્ટો પાસેથી અપનાવવાની અને અનુસરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

(જે. બી. પારડીવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.